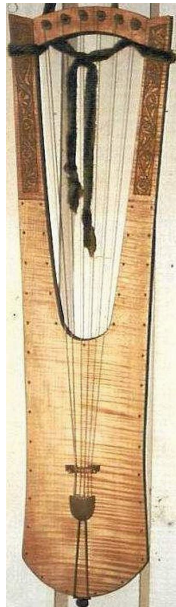

Lyre

Lyren findes i adskillige variationer og inddeles i forskellige typer og grupperinger, som jeg ikke skal komme nærmere ind på. Men fælles for dem alle er, at de består af en lydkasse også kaldet korpus, som dækkes af et klangbræt der enten dyvles eller limes på, fra korpus udgår to arme, som øverst er forbundet med hinanden med et åg. I åget er der skruehuller som er beregnet til stemmeskruerne. Strengene er fastgjort til stemmeskruerne, og føres hen over stolen, som løfter den op fra lyd Kassens klangbræt. Nederst på lyd kassen samles strengene i en strengeholder, som er forbundet med en knap i enden af korpus. Tonerne fremkommer ved, at strengene knipses med fingrene eller stryges med bue. Hulrummet i lyd kassen danner klangbund og forstærker lyden.

Hedeby Lyren og Baden Wurtemberg Lyren

Jeg har rekonstrueret to forskellige lyre på baggrund af arkæologisk kildemateriale. Den ene er en lyre, fundet i Baden Wurtemberg, dateret til 500 tallet. Den anden er Hedeby lyren, bygget efter et rekonstruktionsforslag af Graeme Lawson, ud fra et fund af et enkelt fragment af åget, dateret til 900 tallet (se tegning). Begge er af vesteuropæiske type, modsat de østeuropæiske, som har skråt åg, - hvilket betyder strengene ikke er lige lange. Til bygningen af lyrerne, har jeg valgt at bruge maskinsavet og oventørt ahorn, der kan købes hos de fleste savværker og trælasthandlere. Det er en træsort der gennem århundrede har været brugt til fremstilling af forskellige musikinstrumenter. Vedet er svagt gulligt, tæt og silkeglinsende, det er hårdt, men nemt at bearbejde. Det voksede dog ikke i skandinavien i vikingetiden, det blev først indført fra Tyskland omkring 1760. Men fra den Engelske skibssætning Sutton Hoo, er der fundet en lyre, bygget i ahorn. Det fragment der er fundet af Hedeby lyren er oplyst til at være af træsorten taks,

Lyre

Materialeforbrug

Til lyrens korpus, åg, stemmeskruer og klangbræt er brugt et stykke maskinhøvlet ahorn (ær) ca. 30 cm. bred 100 cm. lang og 4 cm. tyk.

Til stolen og knappen et stykke egetræ.

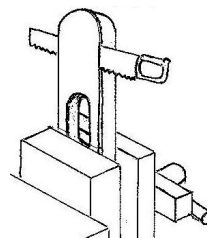
Strengholderen er tilvirket af et stykke kohorn.

Behandlet med linolie og bivoks.

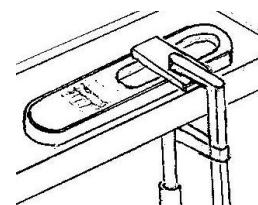
Fremgangsmåde

Lyren optegnes på det maskinhøvlede træ, vær opmærksom på at åget og stemmeskruerne ligger på langs af træets åreretning, brug det stykke der saves ud mellem armene. Sav lyre og åget ud. Til den indvendige runding er brugt en stiksav, bugthøvl og en rasp. Lav tappe i åget og stem dem tilsvarende ud i korpus og tilpas delene.

Klangbrættet har jeg valgt at save ud af overdelen på lyren ca. 5mm. i tykkelsen og 58,6 cm. i længden på Hedeby lyren og 54 cm. på Baden Wurttemberg lyren. Sæt åget i så der er noget at spænde på når der skal saves. En anden mulighed er at købe et stykke finer i den angivne tykkelse og forsænke det ned i korpus, efter udhulingen så det kommer i plan med overdelen.

Resonanskassen er nu klar til at blive udhulet. Tegn først det indvendige mål op, tykkelsen på væggen må ikke være mindre end 6 mm. og bunden ca. 4 mm. Spænd lyren godt fast når der udstemmes. Begynd ved midten og arbejd ud mod siderne, stem mest mulig i medgang, og lad siderne skråne svagt indad, kontroller jævnlig dybden. Når resonanskassen er blevet udhulet

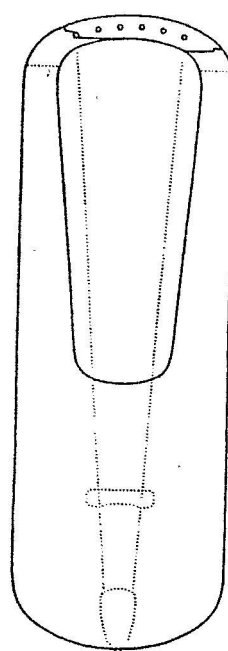
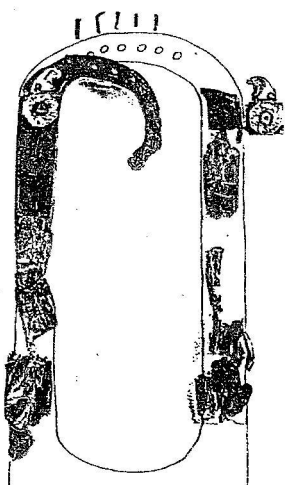

skal der bores et 10 mm. hul i endevæggen hvortil knappen som udgør strengholderen formes, tilpasses, og limes på. Olier kassen indvendig med linolie. Klangbrættet tilpasses så det ligger plant med underdelen, før det dyvles fast til korpus. Til dyvler bruges en 3 mm. rundstok, som skæres i længder der passer til hullets dybde plus 1 mm. Først fastspændes klangbrættet til korpus, brug en passende træklods som spændunderlag. Bor med et 3 mm. bor gennem brættet og 10 mm. ned i korpus, sæt en stopper på boret til kontrol af dybden, vær omhyggelig og nøjagtig når der bores ned i midten af væggen. Afstanden mellem dyvlerne skal være ca. 4 cm. foretag en prøveboring i et stykke træ for at kontrollere at dyvlen passer stramt i hullet. Dyvlerne slås i efterhånden som hullerne bliver boret. Til sidst slibes dyvlerne plant med klangbrættet.

Hullerne til stemmeskruerne afmærkes på følgende måde. Bind to liner om endeknappen og før dem omkring åget, afstanden mellem linerne skal være ca. 2,4 cm. fordelt med 1,2 cm. på hver side af midten målt på åget, hullerne afmærkes på højre side af linerne ,set fra bunden, de fire andre huller afsættes med samme afstand, dvs. at hullerne bliver forskudt mod højre. For at få stemmeskruerne til at låse, altså at kile sig fast, må de og hullerne de går i, gøres koniske = kegleformede. Hullerne bores med

et 7 mm. bor og gøres derefter konisk med en fil, eller med det dertil skabte værktøj, en såkaldt rival, se værktøjskassen

De seks træklodser til stemmeskruerne drejes tilsvarende koniske med årene i længde retningen, og tilpasses. Se afsnittet der omhandler stole – buer og stemmeskruer. Når hullerne er boret sættes åget fast, det kan enten limes eller dyvles. Lyren behandles med bivoks af flere gange. Til sidst monteres de tilvirkede stemmeskruer og der bores et 2 mm. hul til fastgøring af strengene. Strengeholderen og strengene sættes på og stolen rejses. – Lyren er klar til at blive stemt.

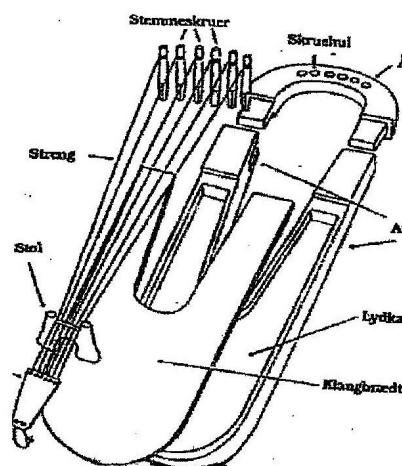

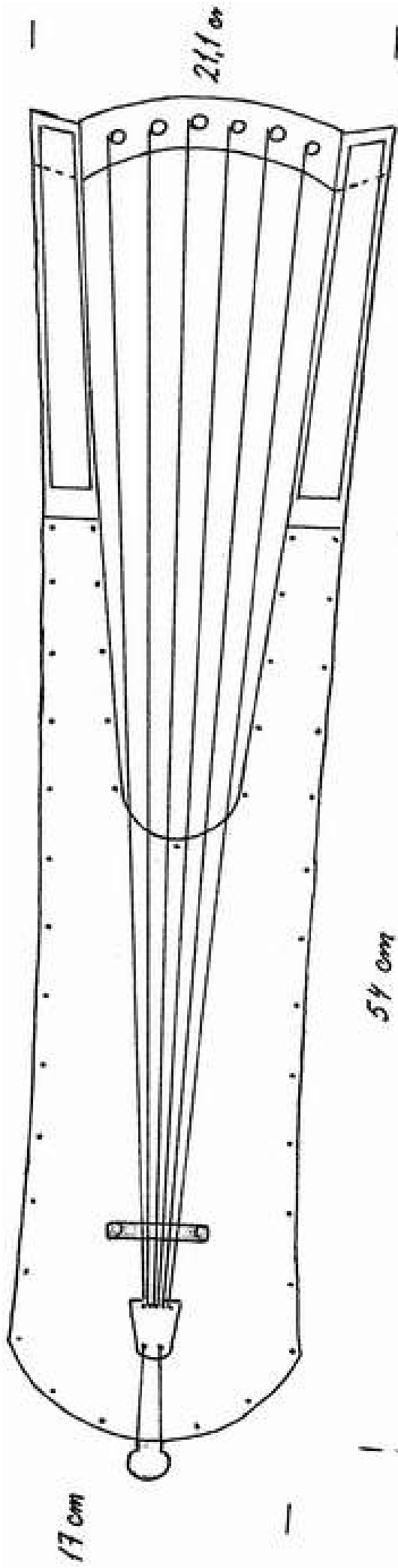
Øverst: Fragment af åget til Hedeby lyren

Til venstre: lyren fra Sutton Ho

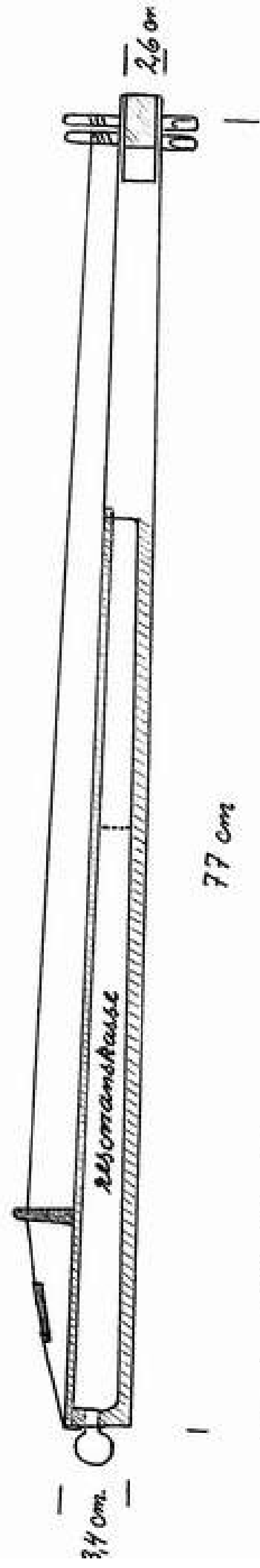
Til højre: Rekonstruktionen af Hedeby lyren

Nederst: Den udhulede lyre og skematisk tegning af samme

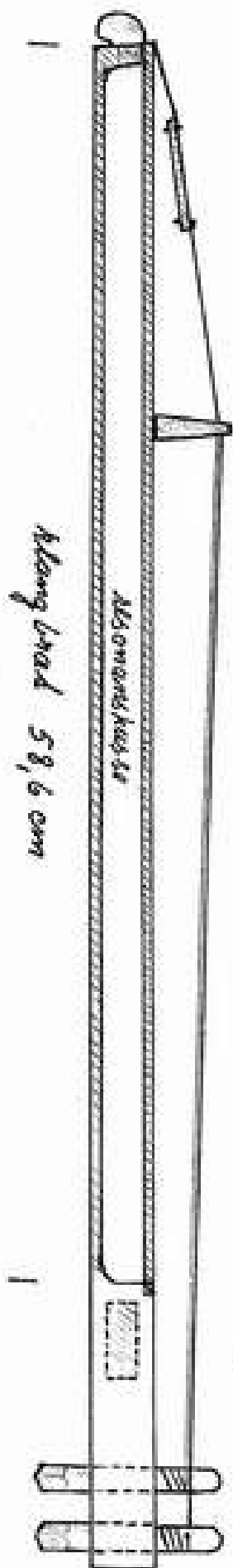
54 cm
35 cm

Badem Wundlenberg Lyren 30%

Streckning Lygorn 30%

Stånglängd 58,6 cm

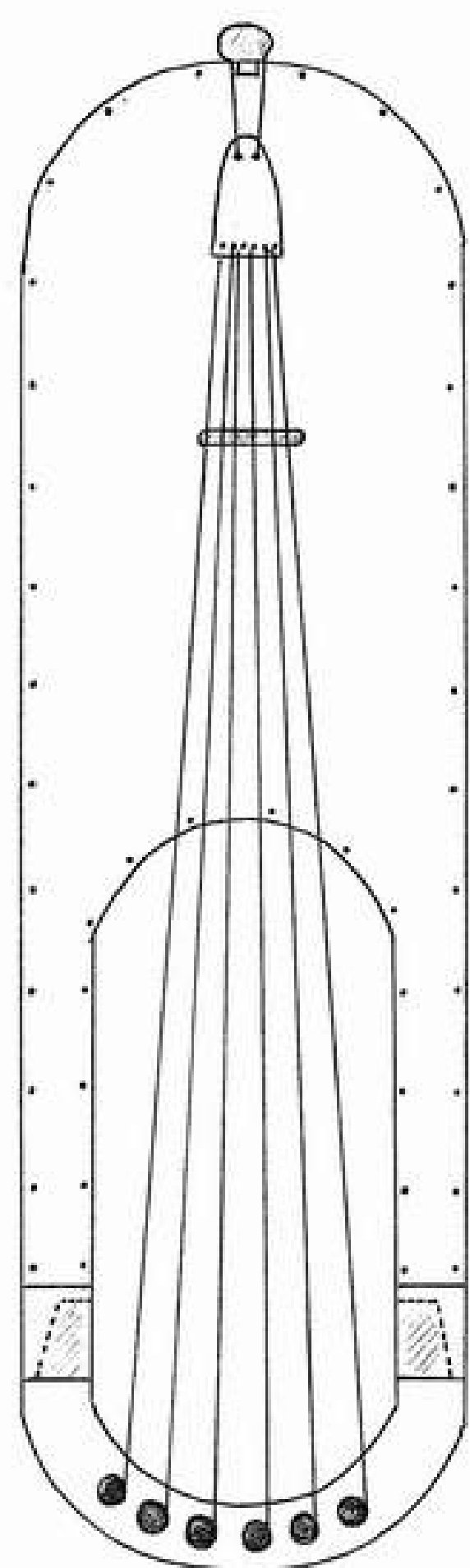
Ålsmanshög 12

hög 3,6 cm

3 cm

72 cm.

13,2 cm

ydermål 21 cm.

inndermål 14,5 cm